

Mato ZOVKIĆ

RELIGIJSKE INSTITUCIJE I POJEDINCI MOGU IZGRAĐIVATI UNIVERZALNE ETIČKE VRIJEDNOSTI U PLURALNOM DRUŠTVU BiH¹

Zahvaljujem na pozivu i na ovom predstavljanju. Prije čitanja ovoga što sam spremio, želim izraziti zadovoljstvo kao građanin Sarajeva što je vlada BiH današnji dan proglasila Danom žalosti zbog nasilne smrti dvojice policajaca u Sarajevu. Oni su poginuli štiteći sigurnost svih građana, a to je svakako univerzalna vrijednost. Njihovim obiteljima izražavam sućut. Znam da je Davor Vujinović bio aktivni član župe sv. Luke u Novom gradu, Sarajevo i zato to više suosjećam s njegovom ožalošćenom obitelji.

Pozvan sam da kao katolički teolog religijskog dijaloga u pluralnom društvu iznesem svoju viziju današnje teme, ali da ne prelazim pet minuta. Oslanjam se na misli iznesene u zaključku moje recenzije dviju knjiga o svjetskom etosu, koje je uredio Alen Kristić, izdala TPO Fondacija u Sarajevu 2014. godine (recenzija objavljena u *Nova prisutnost* 1/2015., 116-125). U Splitu je 28. i 29. rujna 2018. održan studijski susret o gledanju sociologa Željka Mardešića na ulogu Crkve u Hrvatskoj u duhu Drugog vatikanskog sabora. Referati su objavljeni u prigodnoj knjizi. Od teologa iz BiH odazvali su se na poziv organizatora dr. Zorica Maros s temom „Crkva, zlopamćenje i procesi pomirenja“, dr. fra Ivan Šarčević s temom „Katolička Crkva i dominantne suvremene ideologije“ i dr. Ivan Markešić (rodом iz BiH, a djeluje u Zagrebu) s temom „Nadbiskup Stadler i politički katolicizam u Bosni“. Mardešić je bio katolik praktikant kojega su nervirale politizirane propovijedi svećenika u Hrvatskoj nakon pada komunističkog sustava, ali je ostao u svojoj Crkvi, uvjeren da se ona može obnavljati i time autentično univerzalizirati. On i drugi pojedinci reformiraju svoju Crkvu tiho, iznutra, ne izlaskom u znak ogorčenog protesta. Protestnim izlascima svoju zajednicu nismo popravili, a „drugima“ se nismo dodvorili.

¹ Priopćenje na Konferenciji „Etos inicijativa“ u Sarajevu 29. listopada 2018.

Takvih sociologa i teologa ima i kod nas u BiH. Oni vide nedostatke svoje zajednice i pojedinih vjerskih službenika. Ali vjeruju da ih njihova osobna i zajednička vjera osposobljava i zadužuje da univerzalne etičke vrijednosti žive i nude pluralnom društvu sekularne države. U svojoj spomenutoj recenziji istaknuo sam da to mogu biti učitelji konfesionalnog vjeronauka koji je od 1993. pripušten u državne škole, a vjeroučitelje imenuju i udžbenike daju priređivati vjerski poglavari: muslimanski, pravoslavni, katolički i židovski. Nadam se da će o tome novije katoličko iskustvo iznijeti gospođa Nikolina Tomšić kao izaslanica dr. Tome Mlakića, koji je pročelnik Katehetskog ureda Vrhbosanske nadbiskupije i time koordinator vjeronauka školskog i župnog u ovoj Nadbiskupiji.

Mi religiozni građani ove zemlje žalili smo se što u marksističkom režimu imamo samo slobodu obavljanja vjerskih obreda, ali ne i slobodu socijalnog djelovanja u vlastitim školama, dječjim vrtićima, bolnicama, medijima. Sada te zabrane više nema i nudi nam se prilika da osobnim svjedočenjem i suradnjom sa sugrađanima drugih uvjerenja njegujemo duhovne vrijednosti koje država ne može vlastitim sredstvima proizvoditi ni nametati. Ako poštujemo tuđu imovinu, život, dobar glas samo onda i ondje gdje nas mogu pravno progoniti predstavnici vlasti, podleći ćemo napasti da krademo tuđu imovinu, druge ozljeđujemo i klevećemo onda i ondje gdje nas vlast ne vidi ili ne može dostići. Svi odgovorni roditelji žele da im djeca ne nauče samo vješto glumiti poštenje, radinost i humanost nego da istinski budu poštene, marljivi i humani. Za to trebaju pomoć prosvjetnih djelatnika, ali također imama i svećenika u mjestima gdje sami žive i gdje svoju djecu šalju na vjersku pouku i na slavljenje vjerskih blagdana kao izraz njihova punog identiteta. Ako smo istinski uvjereni da nam vjera daje odgovore na važna životna pitanja, onda bismo trebali snagom vjere konstruktivno djelovati u društvu. Vjera nas uči da smo odgovorni Bogu za svoje postupke, bez obzira na to vide li nas roditelji, učitelji i policajci. Islam, kršćanstvo i judaizam uključuju svoje pripadnike u zajednice koje nadilaze granice jednog mjesta, naroda i države. U srži istinske religije utkane su univerzalne vrijednosti koje obuhvaćaju odgovore na pitanja što ih je postavio njemački filozof Immanuel Kant: „Was ist der Mensch, was kann ich wissen, was soll ich tun, was kann ich hoffen – Što je čovjek, što mogu znati, što trebam činiti, čemu se mogu nadati?“ To bi se trebalo vidjeti na ponašanju pojedinih vjernika i vjernih skupina u obitelji i društvu.

Djelatnici nevladinih organizacija koje promiču međuetničku suradnju na području etičkih vrijednosti rade važan posao, ali na dug rok ne mogu postići trajne rezultate ako ne surađuju s predstavnicima religijskih institucija i ne otvore svoje programe zainteresiranim sudionicima koji su religiozni. Zvali mi taj rad svjetski etos, kako ga naziva Hans Küng, ili globalna etika, kako su ga nazvali vjerski poglavari u Chicagu 1993., svi imamo osjećaj za istinske vrijednosti i opće dobro. Kao različiti, možemo surađivati u takvim vrijednostima u pridonosenju pluralnom društvu naše države.

Prelistao sam knjigu *Živjeti vrijednosti* koja će nam ovdje biti predstavljena kao pomagalo za univerzalnu etiku u lokalnom kontekstu. Radujem se da su dvije dame, dr. Zilka Spahić Šiljak i Melika Šahinović, knjigu uredile jer univerzalne vrijednosti ulaze među mlade i odrasle preko žena – u obitelji, školi, lokalnoj vjerničkoj zajednici, mjestu u kojima živimo i naroda kojemu pripadamo. U pauzi sam pregledao izložene slike koje su odabrali nadležni nastavnici među radovima svojih učenica i učenika na temu univerzalna etika. Posebno su mi se svidjele dvije: „Stop vršnjačkom nasilju“ iz jedne O. Š. u Sarajevu i „Svjetski etos je u nama“ iz O. Š. Husino kod Tuzle. Nasilje nad vršnjacima u školi se, na žalost, širi i roditelji često traže od nastavnika da njihovu djecu od nasilnih učenika štite ili da ih isprave ako su podlijegali. Nastavnici to mogu samo uz suradnju roditelja. Na drugoj slici, o svjetskom etosu iz perspektive lokalne škole, mladi su združeno pokazali da je netko s njima marljivo na tome radio te su za takve vrijednosti otvorili svoja srca i pameti.

Neka Bog blagoslovi zalaganja svih koji univerzalne vrijednosti žive među nama i tako odgajaju mlade!

Osnovna literatura:

CARDIA, Carlo. *Izazovi laičnosti. Etika, multikulturalnost, islam*. Zagreb: 2012.

OGNJENOVIĆ, Gordana - JOZELIĆ, Jasna (ed.). *Politicization of Religion, the Power of Symbolism. The Case of Former Yugoslavia*. New York: 2014.

ALIBAŠIĆ, Ahmet - JUSIĆ, Muhamed (ur.). *Islamofobija – pojam, pojava, odgovor*. Sarajevo: 2014.

KRISTIĆ, Alen (ur.). *Svjetski etos pod školskim krovom. Priručnik za integriranje svjetskog etosa u nastavne procese*. Sarajevo: 2014.

KRISTIĆ, Alen (ur.). *Svjetski etos. Dokumenti – utemeljenja – primjene*. Sarajevo: 2014.

ŠARČEVIĆ, Ivan (prir.). *Crkva u Hrvatskoj kakvu je zagovarao Željko Mardešić*. Split: 2018.

SPAHIĆ ŠILJAK, Zilka - ŠAHINOVIĆ, Melika (ur.). *Živjeti vrijednosti. Globalni etos u lokalnom kontekstu BiH*. Sarajevo: 2018.